

**ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ
ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ:
УПРАВЛІНСЬКА ТА ОБЛІКОВА СКЛАДОВІ**

Кусик Наталія Львівна

Кандидат економічних наук, доцент

Завідувач кафедри обліку та оподаткування

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

(Одеса, Україна)

Фролова Таїсія Владиславівна

Студентка спеціальності «Облік і оподаткування» (магістр)

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

(Одеса, Україна)

До основних недоліків існуючої системи обліку дебіторської заборгованості на вітчизняних підприємствах в сучасних умовах господарювання можна віднести наступне.

По-перше, структура дебіторської заборгованості, що представлена у вітчизняних нормативних документах, не передбачає її деталізації та співвідношення різних видів дебіторської заборгованості.

По-друге, облік дебіторської заборгованості не враховує специфіки даного активу, що зумовлює наявність різних ознак його класифікації і велику кількість методів оцінювання.

Існують проблеми відображення в обліку довгострокової дебіторської заборгованості, а також оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцією, товари, роботи та послуги.

Недостатньо вивчені проблеми обліку сумнівних боргів, зокрема резерву на їх покриття, з метою зближення бухгалтерського та податкового обліку [3, с. 28-34].

По-третє, облікові регістри, що рекомендовані для використання, не передбачають накопичення інформації про розрахунки з дебіторами різного рівня деталізації і узагальнення, що заважає отриманню достатньої інформації для проведення аналізу розрахунків з дебіторами підприємства.

Побудова регістрів аналітичного та синтетичного обліку дебіторської заборгованості потребує змін, оскільки сьогодні облік дебіторської та кредиторської заборгованостей ведеться в одному регістрі, а це різні об'єкти бухгалтерського обліку, які лише частково пов'язані між собою, тому й обліковувати їх потрібно в різних регістрах [1].

Застосування в умовах України міжнародних методик аналізу дебіторської заборгованості не завжди доцільно через відсутність необхідного обсягу вірогідної і доступної інформації щодо розрахунків з дебіторами, а використання вітчизняних методик не дає змоги однозначно оцінити стан дебіторської заборгованості, а також ступінь її впливу на фінансово-господарське становище підприємства. Сьогодні, не достатньо дослідженим є питання оплати дебіторської заборгованості, а саме: визначення допустимого рівня засобів, які вилучаються на дебіторську заборгованість; а також розробка оптимальної політики управління дебіторською заборгованістю [2, с. 50-52].

Управління дебіторською заборгованістю – один із ключових складників системи управління будь-яким підприємством, який включає сукупність методів, принципів та процедур взаємодії з

покупцями щодо реалізації активів чи послуг із відстрочкою платежу, інкасації заборгованості та організації фінансового забезпечення боргової активності. Управління дебіторською заборгованістю також характеризується системою інструментів, які, враховуючи макро- та мікро- показники, регулюють та узгоджують інтереси підприємства та контрагентів, забезпечуючи, таким чином, фінансову стійкість підприємства в довгостроковій перспективі [4, с. 229-235].

Для ефективного управління дебіторською заборгованістю підприємство має здійснювати такі заходи [5, с. 60]:

1. Здійснити попередню перевірку клієнтів щодо можливості своєчасного погашення ними заборгованості.

2. Сформувати рейтинг кредитоспроможності клієнтів і відмовитися від подальшого співробітництва з клієнтами, які мають низький кредитний рейтинг.

3. Визначити критерії надання кредиту, його граничний розмір, терміни відстрочки повернення боргу, розмір та порядок надання знижок, форму штрафних санкцій.

4. Класифікувати дебіторську заборгованість за різними ознаками (за боржниками, термінам, підставами виникнення).

5. Розробити план заходів щодо роботи з кожним клієнтом з визначенням термінів, відповідальних, оцінки затрат, а також одержаного ефекту.

6. Організувати ведення реєстру дебіторської заборгованості та виокремити прострочену дебіторську заборгованість.

7. Провести реальну оцінку вартості і швидкості обороту дебіторської заборгованості.

8. Встановити зв'язок системи мотивації персоналу з розміром дебіторської заборгованості, а також розробити та затвердити положення про мотивацію по досягнутих результатах.

9. Внести інформацію щодо запланованих сум погашення дебіторської заборгованості до фінансового плану підприємства і здійснити контроль над виконанням.

10. Запроваджувати сучасні методи управління дебіторською заборгованістю, такі як факторинг, форфейтинг, страхування фінансових ризиків, використання оплати векселями.

11. Запроваджувати політику надання знижок за швидку оплату продукції, товарів, робіт, послуг.

Оплата дебіторської заборгованості являє собою форму реструктуризації активів, що полягає у переведенні дебіторської заборгованості в ліквідні форми активів. Сучасними видами оплати дебіторської заборгованості (рефінансування) є облік векселів,

форфейтинг та факторинг. Водночас, такі форми оплати дебіторської заборгованості, як факторинг і форфейтинг не набули поширення в господарській діяльності вітчизняних підприємств, тоді як застосування таких форм розрахунків пришвидшило б перетворення дебіторської заборгованості у грошові активи.

Для удосконалення облікової системи дебіторської заборгованості підприємство має здійснювати такі заходи [6]:

- оцінювати фінансовий стан потенційних дебіторів, а також інших показників, зокрема репутації фірми на ринку, терміну існування фірми;
- визначати допустиму найбільшу суму боргу, як взагалі, так й для одного дебітора;
- визначати найефективніші форми повернення боргів.

Сьогодні, широкого розповсюдження набули сучасні технології розрахунків, як системи дистанційного обслуговування, що прискорюють та спрощують процес подання платіжних документів у банк. Дистанційне обслуговування здійснюється з використанням електронних розрахункових документів (використання документів на паперових носіях не виключається), що сприяє зменшенню залежності облікового процесу від надзвичайних обставин. Як свідчить зарубіжний досвід, інтерактивна взаємодія підприємств з банками вимагає надійної системи захисту від несанкціонованого доступу до інформації. Проте, для підприємств, що користуються системами дистанційного обслуговування, існують певні незручності, тому що банк має право перевіряти дотримання вимог з питань безпеки оброблення електронних розрахункових документів.

Науково-технічний прогрес сприяв появі інноваційних платіжних інструментів для здійснення безготівкових розрахунків, виникнення яких було викликано необхідністю збільшення ефективності та надійності платежів, а також зростаючими потребами фінансового ринку. Згідно «Положення про електронні гроші в Україні» [7], електронні гроші – це одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими, ніж емітент, особами і є грошовим зобов'язанням емітента. Використання мережі Інтернет, як середовища обігу електронних грошей на програмній основі, дозволяє їм миттєво перетинати кордони держав, легко обмінюватися на електронні гроші інших емітентів і на електронні гроші, номіновані в інших валютах [8, с. 17–18].

Для прискорення та спрощення процесу розрахунків на підприємствах, особливо, які оперують значними коштами, доцільно використовувати саме безготівкові розрахунки. З метою покращення

стану дебіторської заборгованості вітчизняним підприємствам необхідно приділяти більше уваги вибору оптимальних форм безготівкових розрахунків.

Література

1. Гангал Л.С. Основні проблеми та шляхи вдосконалення обліку дебіторської заборгованості. URL: rusnauka.com>18_EN_2016/Economics/48184.doc.htm (дата звернення: 06.05.2021).
2. Матицина Н. Дебіторська заборгованість: нові облікові підходи. *Економіст*. 2015. № 11. С. 50-52.
3. Коблянська О.І. Методологічні аспекти обліку та аудиту дебіторської заборгованості. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2015. № 77 - 78. С. 28-34.
4. Пеняк Ю.С., Данильчук І.В. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 24. С. 229-235.
5. Федорченко О.Є. Актуальні проблеми управління дебіторською заборгованістю на підприємстві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. Вип. 21. С. 60–62.
6. Зінченко О.В., Крутих О.В. Економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості для потреб облікової системи підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 25. С. 819-825. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Zinchenko-O.-V..pdf> (дата звернення: 06.05.2021).
7. Положення про електронні гроші в Україні: постанова Правління НБУ від 04.11.2010 р. № 481 із змінами Постанови Правління НБУ від 10.02.2016 р. № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10#n19> (дата звернення: 06.05.2021).
8. Світовий досвід і перспективи розвитку електронних грошей в Україні: науково-аналітичні матеріали / П.М. Сенищ, В.М. Кравець, В.І. Міщенко, О.О. Махаєва, В.В. Крилова, Н.В. Гришук. Київ: НБУ, Центр наукових досліджень, 2008. Вип. 10. 145 с.